

УДК 343.13

О. В. Соколов

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА
З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НА ПІДСТАВІ ДОРУЧЕННЯ
ПРО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**

У 2012 році українським законодавцем до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) були запроваджені нові процесуальні засоби доказування, які за своєю правовою природою майже співпадають з передбаченими раніше чинним законодавством оперативно-розшуковими заходами. Вказаний правовий інститут одержав назву «Негласні слідчі (розшукові) дії» (далі – НС(Р)Д).

Реформування досудового розслідування в цьому напрямі мало на меті вирішення таких завдань: 1) розширення меж судового контролю під час досудового розслідування; 2) унормування підстав та порядку проведення таємних слідчих дій; 3) обмеження можливості проведення таємних слідчих дій кримінальними провадженнями про тяжкі та особливо тяжкі злочини; 4) встановлення строків проведення таємних слідчих дій та порядку продовження цих строків; 5) впровадження процедури повідомлення особі про проведення стосовно неї таких дій; 6) визнання за протоколами таємних дій аналогічного доказового значення, як і за протоколами слідчих дій [2, ст. 4-5].

Слід погодитись з думкою Є.Д. Скулиша, який зазначає, що вказана новела була введена до системи досудового розслідування з метою забезпечення виявлення та документування найбільш складних та латентних злочинів, розслідування яких традиційними засобами кримінально-процесуального провадження, що застосовувались в Україні до набрання чинності КПК України, надзвичайно складно або просто неможливо [5, с. 108]. Аналогічної точки зору дотримується і М.А. Погорецький, який вказує, що завдяки НС(Р)Д розкриваються та розслідуються понад 85% тяжких й особливо тяжких злочинів, а вчинених в умовах неочевидності, організованими злочинними угрупованнями, проти основ національної безпеки – 100% [4, с. 271].

Крім того, на наш погляд, вітчизняний законодавець запозичив позитивний досвід застосування цих заходів у іноземних країнах з метою оптимізації строків досудового розслідування та підвищення його ефективності шляхом використання специфічних методів отримання (збирання) та перевірки доказів, оскільки, в силу конфіденційності їх проведення стороні обвинувачення в більшості випадків вдається, серед іншого, ефективно фіксувати суб'єктивну сторону вчинення злочину. У разі ж проведення лише гласних слідчих дій, доказування наявності умислу в діях правопорушника потребуватиме значно більше часу, а іноді взагалі є неможливим, оскільки особа, яка причетна до вчинення злочину, усвідомлюючи прагнення слідчого до встановлення доказів його вчинення нею, вживає заходи протидії, у тому числі й неправомірного характеру (здійснює тиск на свідків та потерпілого, знищує докази тощо).

У зв'язку з появою вищевказаного правового інституту, нормотворець розширив повноваження суб'єктів сторони обвинувачення, а саме надав право слідчому та прокурору приймати рішення про проведення НС(Р)Д, а у випадку істотного обмеження прав і свобод людини звертатись із відповідним клопотанням до слідчого судді з метою отримання дозволу на реалізацію зазначених процесуальних дій (ч.3 ст. 246 КПК). Крім того, до компетенції слідчого і прокурора було віднесено можливість самостійного визначення суб'єктів, які мають проводити НС(Р)Д. У випадку прийняття рішення прокурором, він може доручити проведення НС(Р)Д слідчому, органу досудового розслідування або відповідному оперативному підрозділу (п.п. 4,5 ч. 2 ст. 36 КПК), якщо ж йдеться про слідчого, то він вправі доручати проведення НС(Р)Д лише відповідним оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК).

Питання взаємодії слідчого і прокурора з оперативними підрозділами у формі надання/виконання доручень були предметом наукових праць О.М. Бандурки, О.В. Бауліна, А.Ф. Волобуєва, Ю.М. Грошевого, О.Ф. Долженкова, А.Я. Дубинського, В.С. Зеленецького, Л.М. Карнеєвої, В.П. Корж, М.П. Климчука, О.М. Ларіна, Л.М. Лобойка, М.А. Погорецького, Б.Г. Розовського, Д.Б. Сергєєвої, Є.Д. Скулиша, В.М. Тертишника, В.Ю. Шепітька, М.Є. Шумили та інших учених.

Разом із тим, процесуальні та організаційні особливості виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д поки що не отримали належної наукової розробки, яка, разом з тим, є необхідною в силу наявності чисельних проблем правозастосування, неоднакового тлумачення норм кримінального процесуального права та, як наслідок, - формування суперечливої правозастосовної практики. Вказане обумовлює актуальність наукового аналізу зазначеного питання, який, на думку автора цієї роботи, надасть можливість створити теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження технології проведення НС(Р)Д, що відповідає вимогам закону.

Розглядаючи вказане питання, слід звернути увагу на думку М.В. Багрія, який зазначає, що найважливішою умовою досягнення успіху в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень є взаємодія органів, які беруть участь у цій діяльності. Разом з тим, діючий КПК (як і КПК 1960 р.) не містить терміну «взаємодія», але він застосовується в інших законах України: «Про оперативно-розшукову діяльність» (п. 5 ст. 7), «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (розд. V). [6].

В науковій літературі існують різноманітні підходи до визначення вказаного поняття. Проте, на наш погляд, найбільш прийнятним в контексті досліджуваного питання є позиція Г.А. Матусовського, яка полягає в розумінні «взаємодії» як погодженої діяльності слідчого та оперативних підрозділів [7]. Це твердження деталізується О.О. Чувелевим, який зазначає, що вказана діяльність узгоджується за метою, місцем і часом [8].

М.П. Климчук слушно звертає увагу на те, що в процесі взаємодії слідчого й оперативних підрозділів під час досудового розслідування між ними виникають не лише кримінально-процесуальні правовідносини, а й ділове співробітництво, відбувається якісне об'єднання сил, засобів і методів, що забезпечує оптимізацію

процесу розслідування злочинів для найбільш якісного й ефективного виконання завдань, що стоять перед досудовим розслідуванням [9].

На теперішній час, в науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення форм взаємодії слідчого та оперативного підрозділу. На думку М.В. Багрія, форми взаємодії слідчого та працівників підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поділяються на: нормативно-правові (формальні), що пов'язані з положеннями КПК України, законами та організаційно-тактичними (неформальні) [6]. При цьому Є.О. Наливайко у своїх дослідженнях зазначає, якщо в результаті узгодженої діяльності виконуються дії, порядок яких регламентований процесуальними нормами, то така форма взаємодії є процесуальною. Якщо ж ким-небудь з суб'єктів взаємодії виконуються не процесуальні дії, цю форму слід віднести до організаційної [10]. На наш погляд, останній підхід до визначення форм взаємодії є більш вдалим.

Слід відзначити, що розробники КПК передбачили відповідну форму взаємодії слідчого, прокурора з оперативним підрозділом шляхом винесення процесуального акту, на підставі якого слідчим і прокурором реалізуються їх владні повноваження, спрямовані на втілення прийнятих процесуальних рішень щодо проведення НС(Р)Д, який отримав назву доручення.

Порядок надання і виконання доручень регламентується розділом 3 «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затвердженої Наказом ГПУ, МВСУ, СБУ, Адміністрації ДПСУ, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі - Інструкція), який має назву «Організація проведення негласних слідчих (розшукових) дій».

Важливою ознакою вказаного процесуального рішення є його письмова форма. Як слушно зазначає Н.В. Глинська, найважливішим і невід'ємним компонентом кримінальної процесуальної форми є письмовий характер кримінального провадження. Тому, з огляду на необхідність зовнішньої визначеності, будь-яке рішення повинне втілюватися саме в письмову форму, індивідуалізуватися та відображатися у справі у вигляді кримінального процесуального документа. Саме з документальною індивідуалізацією рішень законодавець пов'язує необхідність забезпечення їх законності. З урахуванням правозахисної спрямованості сучасного кримінального процесу письмова форма документів має безпосереднє практичне значення, тому що зафіксоване на конкретному носії (на папері) рішення матеріалізується у провадженні як певна правова даність, що дозволяє будь-яким учасникам процесу ознайомитися з ним з метою захисту своїх прав і законних інтересів [3, с. 56-57]. У зв'язку з чим, на нашу думку, законодавець і передбачає у ст. 40 КПК положення, відповідно до якого оперативні підрозділи зобов'язані здійснювати слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії саме за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

При цьому С.М. Карпіка слушно зазначає, що норми, які формують у своїй сукупності галузевий кримінальний процесуальний інститут доручень слідчих, не містять конкретних підстав для надання доручення слідчим, не регламентують

процесуального порядку його винесення, не встановлюють строків, обсягу й меж їх виконання [14], що, як видається, не сприяє виконанню завдань кримінального судочинства в розумні строки.

В контексті розгляду даного питання важливо відмітити, що КПК передбачає лише назву процесуального акту – доручення слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д, а його форма і зміст залишено поза нормативним регулюванням. На нашу думку, це є логічним, оскільки під час винесення доручення уповноваженою особою не приймається рішення щодо обмеження основоположних прав і свобод людини, яке, в свою чергу, вимагає чіткої деталізації відповідного документу, а лише скеровується процес реалізації вже прийнятого рішення. Тієї ж точки зору дотримуються і автори коментаря КПК України, які вказують, що доручення прокурора – це процесуальний акт, який скеровує хід розслідування і його результати [1, с. 121]. Разом з тим, відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК проводити НС(Р)Д мають право лише слідчий, який здійснює досудове розслідування або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи. Вважаємо, що прокурор цілком закономірно позбавлений законодавцем права проводити НС(Р)Д, оскільки на нього, як особу, що здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, покладено обов'язок нагляду за додержанням законів і недопущення можливих порушень конституційних прав і свобод людини з боку слідчого і оперативних підрозділів у ході здійснення НС(Р)Д.

На окрему увагу заслуговує наступне питання. Наділивши прокурора правом давати доручення оперативним підрозділам про проведення НС(Р)Д, законодавець, разом з тим, не передбачив у диспозиції статті 246 КПК права здійснення зазначених процесуальних дій оперативними підрозділами за його дорученням. В результаті чого на практиці виникають випадки ініціювання стороною захисту визнання доказів, отриманих за результатами НС(Р)Д, недопустимими. Її позиція ґрунтується на тому, що хоча прокурор і наділений правом давати доручення на проведення зазначених процесуальних дій відповідним оперативним підрозділам (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК), а останні зобов'язані його виконувати (ч.ч. 1,3 ст. 41 КПК), у статті 246 КПК, яка визначає підстави проведення НС(Р)Д, не передбачено право оперативних підрозділів на здійснення зазначеного виду слідчих (розшукових) дій на підставі доручення прокурора. Вказана ситуація є досить поширеною для кримінальних проваджень, у рамках яких проводиться досудове розслідування за фактами одержання неправомірної вигоди посадовими особами. З огляду на сказане, вважаємо, що з метою забезпечення правової визначеності у цьому питанні до ч. 6 ст. 246 КПК доцільно внести відповідні зміни.

Повнота дослідження проблеми взаємодії слідчого, прокурора та співробітників оперативних підрозділів у формі надання/виконання доручень на проведення НС(Р)Д передбачає також необхідність здійснення аналізу наукових підходів до мотивації слідчого, прокурора, якою вони керуються під час прийняття рішення про надання доручення про проведення НС(Р)Д уповноваженому оперативному підрозділу.

Так, О.В. Капліна зазначає, що доручення слідчого про проведення С(Р)Д та НС(Р)Д відповідним оперативним підрозділам повинно надаватись тільки у випад-

ках, викликаних необхідністю. Це впливає із вимог закону. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 38 КПК досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування. Згідно із ч. 1 ст. 92 КПК обов'язок доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК, покладається на слідчого та прокурора. Таким чином, можливість доручення слідчим відповідним оперативним підрозділам проведення С(Р)Д та НС(Р)Д може бути пов'язана із необхідністю прискорення досудового розслідування, оскільки слідчий не відволікається на проведення нескладних слідчих дій, а також із необхідністю залучення до проведення НС(Р)Д фахівців оперативних підрозділів, які мають досвід, спеціальну підготовку, необхідну техніку для їх проведення [1, с. 127 – 128].

О.М. Ларін висловлює думку, що доручення слідчим окремих слідчих дій оперативному підрозділу можливо, у випадку відсутності у слідчого можливості їх виконання, або у випадку необхідності одночасного виконання серії слідчих дій [11, с. 117-118]. А.М. Балашев називає в якості однієї із умов необхідності доручення слідчих дій оперативному підрозділу – відсутність можливості їх самостійного проведення [12, с. 39]. Слід відзначити, що діюче кримінальне процесуальне законодавство України не передбачає можливості надання доручень оперативному підрозділу на проведення окремих слідчих або процесуальних дій у разі відсутності у слідчого, прокурора можливості виконати їх самостійно. На думку А.І. Маторіна такі випадки можуть бути обумовлені різноманітними слідчими ситуаціями, тактикою і методикою розслідування злочину [13].

На наш погляд, необхідність надання слідчим доручень оперативним підрозділам про проведення НС(Р)Д, перш за все, обумовлюється відсутністю у нього достатніх знань щодо форм і методів їх проведення, а також відповідного практичного досвіду. Схожої точки зору дотримується Н.Я. Маньковський, який зазначає, що сучасна редакція положень КПК України продукує до того, що більшість НС(Р)Д виконуються співробітниками оперативних підрозділів за дорученням слідчого. Хоча норми КПК наділяють слідчого повноваженнями на проведення таких дій, водночас брак практичного досвіду, технічних і тактичних знань у цій сфері нівелюють його можливості щодо їх якісного самостійного проведення [15, с. 216]. В свою чергу, В.А. Колесник слушно зауважує, що переважна більшість негласних слідчих (розшукових) дій по суті складається з окремих дій слідчого, низки дій оперативних співробітників, здійснення пов'язаних з ними оперативно-розшукових заходів, а деякі з них зумовлюють потребу застосування негласних засобів спеціальної техніки, що є на озброєнні лише спеціальних оперативних підрозділів, негласних методів їхньої діяльності, допомоги осіб, що співробітничать із правоохоронними органами на конфіденційній основі. І за наявності процесуального дозволу, що надає право слідчому особисто проводити будь-яку негласну слідчу (розшукову) дію, все ж таки окремі з її складових або й певні негласні слідчі (розшукові) дії взагалі слідчий самостійно здійснити не в змозі і тому повинен доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам або залучати їх співробітників до участі в такій негласній процесуальній дії [16, с. 60].

В підтвердження вищевказаних наукових позицій можна навести статистичні дані щодо проведення НС(Р)Д співробітниками одного з обласних Управлінь Служ-

би безпеки України за дорученнями, наданими слідчими вказаного підрозділу органу державної безпеки.

Так, протягом 2013 року проведено 94 негласні слідчі (розшукові) дії, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 21; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 35; 3) обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК) – 2; 4) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 16; 5) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК) – 7; 6) негласне отримання зразків (ст. 274 КПК) – 1.

У 2014 році проведено 795 негласних слідчих (розшукових) дій, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 18; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 733; 3) обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК) – 6; 4) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 13; 5) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 25.

Протягом 2015 року проведено 3314 негласних слідчих (розшукових) дій, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 85; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 2254; 3) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК) – 19; 4) обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК) – 12; 5) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 541; 6) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 350; 7) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК) – 27; 8) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК) – 24; 9) негласне отримання зразків (ст. 274 КПК) – 2.

За 8 місяців 2016 року отримано санкції на проведення 676 негласної слідчої (розшукової) дії, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 27; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 457; 3) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК) – 7; 4) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 93; 5) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 91; 6) негласне отримання зразків (ст. 274 КПК) – 1.

Таким чином, у період з 01.01.2013 по 01.09.2016 року із 4879 проведених НС(Р)Д лише при здійсненні негласного отримання зразків у 2016 році, а також у 12 випадках зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж дії проводились безпосередньо слідчим, що становить 0,27% від загального обсягу НС(Р)Д. Тобто, 99,73% НС(Р)Д проведені саме оперативними підрозділами.

Аналізуючи вказані статистичні дані, спостерігається тенденція до різкого зростання з 2014 року кількості проведених оперативними підрозділами НС(Р)Д за дорученнями слідчих. Зазначене свідчить про актуальність досліджуваного питання. На нашу думку, вказана ситуація обумовлена об'єктивними обставинами, пов'язаними з початком російської агресії проти України, значного збільшення кількості вчинених тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки (дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканість України; державна зрада; диверсія; пе-

решкодження законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань), громадської безпеки (терористичні акти; створення терористичної групи чи терористичної організації; фінансування тероризму; створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань; незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та інші), і, як наслідок, запровадження в деяких регіонах України правового режиму антитерористичної операції та фактичного проведення бойових дій. Разом з тим, із зростанням кількості проведення НС(Р)Д, збільшується загроза необґрунтованого обмеження конституційних прав і свобод людини. У зв'язку з чим, значно підвищується роль якісних заходів судового контролю і прокурорського нагляду за здійсненням НС(Р)Д, а також вимог до фахового рівня і правової культури слідчих і працівників оперативних підрозділів, задіяних у проведенні зазначених заходів.

З 2016 року в органах державної безпеки поступово формується практика проведення НС(Р)Д слідчим спільно з оперативним підрозділом. Правовим підґрунтям зазначеного механізму є ч. 6 ст. 246 КПК, яка надає право слідчому на підставі свого рішення (відповідно до ст. 110 КПК мається на увазі постанова) залучати до проведення НС(Р)Д інших осіб та п. 3.1 Інструкції, який передбачає, що слідчий може проводити НС(Р)Д самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам. На думку М.П. Климчука, необхідність у проведенні спільних С(Р)Д і НС(Р)Д виникає частіше в таких ситуаціях: 1) хорошого знання оперативним працівником обставин вчинення кримінального правопорушення; 2) використання негласних оперативно-розшукових відомостей, які вимагають зашифровки; 3) у разі встановлення оперативним шляхом конкретних намірів підозрюваних протидіяти слідству, й участь співробітника сприятиме їх нейтралізації; 4) використання орієнтуючої інформації для слідчого, отриманої оперативним шляхом для організації й тактики С(Р)Д і НС(Р)Д [9].

Разом з тим, на практиці основним мотивом спільного проведення НС(Р)Д є контроль слідчого за їх здійсненням і результатами, оскільки оперативним підрозділам досконало не відомі матеріали кримінального провадження і безпосередні виконавці можуть не звернути увагу на інформацію, яка є вагомим для подальшого досудового розслідування. На наш погляд, зазначена точка зору має право на існування. Проте вказана позиція є досить спірною у випадках, коли фактичним ініціатором відкриття кримінального провадження виступає працівник оперативного підрозділу, який до моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань проводив комплекс оперативно-розшукових заходів щодо осіб, які причетні до вчинення зазначеного злочину і володіє щодо них великим обсягом різнопланової інформації.

Також, на важливий аспект спільного проведення НС(Р)Д вказує Ю.В. Коробко, який зазначає, що протокол про хід і результати проведеної НС(Р)Д (або її етапу) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим працівником оперативного підрозділу [2, с. 104]. В правозастосовній практиці зустрічаються випадки, коли слідчий з метою спільного проведення НС(Р)Д доручає оперативному підрозділу, окрім здійснення та-

емної слідчої дії, надавати слідчому можливості ознайомлюватись з інформацією, отриманою під час проведення НС(Р)Д для її визначення та відбору. На наше переконання, така практика заслуговує на критичну оцінку з огляду на наступне. По-перше, надання доручення слідчим не передбачає спільного проведення НС(Р)Д, оскільки вказане процесуальне рішення скеровує хід досудового розслідування в частині проведення заходів, які істотно обмежують конституційні права і свободи людини, із визначенням відповідального за їх реалізацію суб'єкта, тобто оперативного підрозділу. По-друге, подібної процесуальної форми обміну інформацією, як можливість ознайомлення з матеріалами НС(Р)Д без складання відповідного протоколу, не передбачено КПК. По-третє, своїми діями слідчий фактично дублює функції, які здійснює працівник оперативного підрозділу на підставі доручення, що, в свою чергу, негативно впливає на строки досудового розслідування. По-четверте, в даному випадку виникає невизначеність питання щодо суб'єкта, який має складати протокол НС(Р)Д. З нашої точки зору, подібне трактування спільного проведення НС(Р)Д свідчить про порушення кримінальної процесуальної процедури і може слугувати підставою визнання отриманих доказів недопустимими.

М.А. Погорецький, досліджуючи проблеми провадження НС(Р)Д, зазначає, що на практиці проведення НС(Р)Д, як правило, слідчим не здійснюється, а доручається уповноваженим оперативним підрозділам, які також їх безпосередньо не проводять, а для цього на підставі свого завдання згідно з п. 3.8 Інструкції залучають відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи. У зв'язку з чим, автор висловлює думку, що з метою підвищення оперативності проведення НС(Р)Д доцільно зазначені доручення слідчого надсилати безпосередньо тому оперативному чи оперативно-технічному підрозділу, який уповноважений на її проведення [4]. Будучи спрямованою на оптимізацію взаємодії, ця наукова позиція, разом із тим, потребує уточнення, адже необхідно враховувати мету залучення вказаних підрозділів та деяких аспектів правозастосовної практики. В п. 3.8 Інструкції зазначається, що оперативні чи оперативно-технічні підрозділи залучаються уповноваженим оперативним підрозділом з метою забезпечення умов проведення НС(Р)Д. Тобто, на нашу думку, хоча працівники «допоміжних» підрозділів і проводять певні технічні заходи по фіксації кримінального правопорушення (наприклад: відео зйомка під час візуального спостереження за особою або місцем; обладнання заявника спеціальними технічними засобами для проведення аудіо-, відеоконтролю особи і т.і.), однак безпосередню організацію НС(Р)Д і створення необхідних умов для його проведення забезпечує саме працівник уповноваженого оперативного підрозділу, якому доручено проведення негласної слідчої дії. Його роль не зводиться лише до заповнення відповідного завдання оперативному або оперативно-технічному підрозділу. Він виконує певну «поза процесуальну» функцію, а його дії можна віднести до форм, методів і тактичних прийомів проведення НС(Р)Д. «Допоміжні» підрозділи виступають певним «засобом» проведення НС(Р)Д, оскільки вони виконують суто технічні функції, а обов'язок по створенню відповідних умов проведення НС(Р)Д (наприклад обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи) лишається обов'язком ініціатора завдання. Тобто, нам видається, що у разі надання слідчим, прокурором доручення на проведення НС(Р)Д безпосе-

редньо оперативним або оперативним-технічним підрозділам без відповідного забезпечення уповноваженим оперативним підрозділом, ефективність їх проведення по отриманню (збиранню) і перевірці доказів буде значно нижчою.

Крім того, пропонуємо звернути увагу на наступні випадки, які зустрічаються в правозастосовній практиці під час проведення НС(Р)Д, і які потребують наукової оцінки з огляду невідповідності вимогам закону. Так, деякі працівники органів прокуратури, не надаючи письмового доручення, супровідним листом надсилають оперативним підрозділам для виконання прийняті ними постанови про проведення НС(Р)Д. Можливість подібної практики обґрунтовує М.В. Багрій, аргументуючи свою позицію тим, що ч. 2 ст. 6 закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, що підстави здійснення оперативно-розшукової діяльності можуть міститись у письмових дорученнях або постановях слідчого, а у ч. 3 ст. 110 КПК України викладено, що про рішення прийняті слідчим під час провадження досудового слідства, складається постанова. Із цього автор доходить висновку, що слідчому у цій ситуації доцільно було б оформляти свої доручення лише постановами. Це завжди обґрунтований документ із постановкою конкретних питань і завдань [6]. Вважаємо подібну наукову точку зору спірною, оскільки вона суперечить діючому КПК і підзаконним нормативно-правовим актам, а виявлення подібних фактів під час судового розгляду може слугувати підставою визнання отриманих доказів недопустимими, оскільки було допущено порушення кримінальної процесуальної форми.

В якості доводів висловленої нами позиції слід навести наступне. По-перше, ч. 1 ст. 40 КПК передбачає проведення НС(Р)Д саме на підставі письмового доручення. По-друге, в п.п. 3.3, 3.4 Інструкції, зазначено, що слідчий, прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК). До доручення слідчого, прокурора додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії чи постанова слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Така точка зору поділяється у спеціальній літературі, зокрема, автори коментаря КПК, зазначаючи, що постанову щодо виконання слідчої дії складає сам слідчий і направляє такі матеріали у відповідний оперативний підрозділ як додатки до свого доручення [1, с. 141]. На нашу думку, практика надсилання до оперативних підрозділів постанов про проведення НС(Р)Д виникла через використання прокурорами формулювань, які були передбачені раніше чинним Кримінально-процесуальним кодексом України, а саме п. 4 ч. 1 ст. 227 якого передбачав, що при здійсненні нагляду за виконанням законів органами дізнання та досудового слідства, прокурор в межах своєї компетенції має право доручати органам дізнання виконання постанов про затримання, привід, взяття під варту, проведення обшуку, виїмки, розшук осіб, які вчинили злочини, виконання інших слідчих дій, а також давати вказівки про вжиття необхідних заходів для розкриття злочинів і виявлення осіб, які їх вчинили, по справах, що перебувають у провадженні прокурора або слідчого прокуратури. Видається, що у подібних випадках оперативні підрозділи залишити

надіслану постанову без виконання і поінформувати прокурора або слідчого, який ініціює НС(Р)Д, про необхідність надання відповідного письмового доручення і лише після його надходження приступати до проведення процесуальних дій.

З урахуванням викладеного, можемо дійти висновку, що виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора на даний час є основною формою кримінальної процесуальної взаємодії зазначених суб'єктів. Крім того, правозастосовна практика свідчить, що питому вагу проведених НС(Р)Д, в силу об'єктивних обставин, здійснюють саме уповноважені оперативні підрозділи, а тому їх роль по отриманню (збиранню) та перевірці доказів з використанням негласних форм і методів є незамінною на сучасному етапі розвитку кримінального процесуального законодавства та практики його застосування. Разом з тим, процесуальні та організаційні особливості виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д залишаються недостатньо розробленими. У зв'язку з чим, на наш погляд, актуальним є подальше удосконалення норм КПК та підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують проведення НС(Р)Д, в частині забезпечення всіма уповноваженими суб'єктами єдиного алгоритму прийняття і оформлення кримінальних процесуальних рішень, деталізації форм взаємодії слідчого, прокурора та уповноважених оперативних підрозділів з метою уникнення дублювання їх функцій та недопущення порушень встановленої законом кримінальної процесуальної форми.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бордуль та ін. за заг. ред. В.Я. Тація. – Харків: Право, 2012.
2. Банчук О.А., Аналітичний огляд “Правове регулювання спеціальних (таємних) слідчих дій в пострадянських країнах”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prc.kz/files/library/206/rus/Specialnyye%20sledstvennyye%20deystviya.pdf>.
3. Глинська Н.В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень. - Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. – [Електронний ресурс]. – http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Glinskaya/d_Glinskaya.pdf.
4. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – К. : НАВС. – 2013. – № 1. – С. 270 – 277.
5. Скулиш Є.Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України / Є.Д. Скулиш // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – № 618. – С. 108 – 114.
6. Багрій М.В. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. // Науковий фаховий журнал «Вісник Львівського університету. Серія юридична». – 2013. – № 57. – С. – 315 – 321.
7. Матусовський Г.А. Основи взаємодії та інформаційного забезпечення в методиці розслідування злочинів / Криміналістика: підручник / кол. авторів: В.М. Глібок, А.Л. Дудніков, В.А. Журавель та ін.; за ред. Шепітька. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 200. – 684 с.
8. Чувилов А.А. Взаимодействие следователей органов внутренних дел с милицией / А.А. Чувилов. – М. : Изд-во МВШМ МВД СССР, 1981. – 80 с.
9. Климчук М.П. Виконання доручень як форма взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у кримінальному провадженні. // Науковий фаховий журнал «Порівняльно-аналітичне право». – 2014. – № 5. – С. – 371 – 373.
10. Наливайко Є.О. Доручення слідчого щодо оперативно-розшукових заходів із встановлення обвинувачених, які переховуються від слідства. // Науковий фаховий журнал «Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки». – 2011. – № 53. – С. – 574 – 578.
11. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. М.: Юридическая литература, 1970. 224 с.

12. Балашов А.Н. Взаимодействие следователей и органов дознания при расследовании преступлений. М.: Юридическая литература, 1979. 112 с.

13. Маторин А.И. Некоторые проблемы правового регулирования взаимодействия оперативно-розыскных и следственных органов при производстве предварительного расследования. // Научный профессиональный журнал «Вектор науки ТГУ. Серия: Юридические науки». – 2016. – № 4(27). – С. 59 – 62.

14. Карпіка С.М. Виконання доручень слідчих як основна форма діяльності оперативних підрозділів у кримінальному судочинстві. // Науковий фаховий журнал «Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки». – 2014. – № 6-2 (4). – С. 81 – 84.

15. Маньковський Н.Я. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій / Н.Я. Маньковський // Митна справа. – 2013. – № 5 (2.2). – С. 216 – 219.

16. Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В. А. Колесник; Академія адвокатури України. – Київ : Прецедент, 2014. – 135 с.

Анотація

Соколов О. В. Проблемні питання взаємодії слідчого, прокурора з оперативними підрозділами на підставі доручення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. – Стаття.

У статті здійснено аналіз процесуальних та організаційних особливостей надання слідчим, прокурором доручень оперативними підрозділами про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та їх виконання, а також обґрунтована доцільність теоретичної розробки зазначеного питання для подальшого використання у вітчизняній нормотворчій діяльності.

Ключові слова: кримінальний процес, доручення, негласні слідчі (розшукові) дії, отримання доказів.

Аннотация

Соколов А. В. Проблемные вопросы взаимодействия следователя, прокурора с оперативными подразделениями на основе поручения про проведение негласных следственных (розыскных) действий. – Статья.

В статье осуществлен анализ процессуальных и организационных особенностей предоставления следователем, прокурором поручений оперативным подразделениям про проведение негласных следственных (розыскных) действий и их выполнения, а также обоснована целесообразность теоретической разработки указанного вопроса для дальнейшего использования в отечественной нормотворческой деятельности.

Ключевые слова: кримінальний процес, поручення, негласні слідственні (розыскные) действия, получение доказательств.

Summary

Sokolov O. V. Problematic issues of interaction between the investigator, the prosecutor and the operational units on the basis of instruction for performing secret investigative (search) actions. – Article.

The article presents analysis the procedural and organizational features giving the investigator, the prosecutor instructions to the operational units for performing secret investigative (search) actions and their execution, also practicability of the theoretical study of this issue was substantiated for the further use in the national regulatory development activity.

Key words: Criminal Procedure, instruction, secret investigative (search) actions, obtaining evidence.